

XORIJIY TIL O'RGANISHNING O'ZIGA XOSLIGI

Nafisa BURANOVA ZIYODULLAYEVNA

Namangan davlat universiteti
Lingvistika (nemis tili) magistranti

Аннотация: Ushbu maqolada til o'rganish kundalik hayotimizda biror-bir yangi bilimni o'zlashtirayotganida, albatta, ularni yodida saqlab qolish uchun turli xil yo'llardan foydalanadi: masalan, diqqat bilan o'qishga harakat qiladi, vaqti-vaqti bilan takrorlab turishga urinadi, uni boshqalar bilan muhokama qiladi, kerakli joylarini yon daftariga yozib qo'yadi. Albatta bu uslublarning hammasi ham izchil va tartibli amalga oshirilganda o'zining ijobiy samarasini beradi. Biroq, muammo shundaki, til o'rganuvchilar bu uslublarning aslida ma'lum bir til o'rganish strategiyasi qisqacha yoritilgan.

Аннотация: В этой статье изучение языка использует различные способы запоминания новых знаний в нашей повседневной жизни: например, оно пытается внимательно читать, пытается время от времени повторять это, обсуждает это с другими и размещает их там, где это необходимо. , пишет в своей записной книжке. Безусловно, все эти методы дают положительный эффект при их последовательном и систематическом применении. Проблема, однако, заключается в том, что в этих методах кратко описывается, что изучающие язык фактически изучают определенную языковую стратегию.

Abstract: In this article, language learning uses various ways of remembering new knowledge in our daily life: for example, it tries to read carefully, tries to repeat it from time to time, discusses it with others and places it where necessary. Writes in his notebook. Of course, all these methods give a positive effect when they are consistently and systematically applied. The problem, however, is that these methods succinctly describe that language learners are actually learning a specific language strategy.

“Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili” davlat dasturiga muvofiq, xorijiy tillarni o'rgatishni ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida rivojlantirish, ushbu yo'nalishda ta'lim sifatini tubdan oshirish, sohaga malakali pedagoglarni jalb etish hamda aholining xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish maqsadida, so'nggi paytlarda xorijiy tillarni o'qib-o'rganish orqali zamonaviy ilm-fan yutuqlaridan bahramand bo'lish mamlakatning taraqqiy etishi va gullab-yashnashida muhim o'rin tutuvchi intellektual salohiyatning ko'tarilishiga zamin yaratmoqda. Til o'rganish sohasida yangi pedagogik texnologiyalarining joriy etilishi, noan'anaviy dars uslublarining qo'llanilishi va zamonaviy ilmiy adabiyotlarning yaratilishiga qaramay hali ham ko'pchilik ikkinchi til o'rganuvchilarda til o'rganish bilan bog'liq qiyinchiliklar majudligi ko'zga tashlanmoqda. Bunga bir necha sabablar keltirish mumkin.

Ma'lumki, ta'lim jarayoni ikki yirik tarkibiy qismdan, ya'ni o'rgatish va o'rganish jarayonlaridan iborat bo'lib, bunda o'qituvchi-pedagoglarning roli ahamiyatlidir. Sababi, aynan ularning o'zlari o'quvchi-talabalarning sifatli bilim olishlari, o'tilayotgan fanlarni yaxshi o'zlashtirishlari, hamda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etishda ularga to'g'ri yo'l-yo'riqlar ko'rsatish uchun mas'uldirlar. Ushbu o'rinda, tinglovchilarning til o'rganish jarayonida bir qator strategiyalar mavjudligidan bexabar ekanliklari yoki ulardan to'g'ri foydalana olmasliklari ham asosiy sabablardan biri hisoblanadi.

Dunyoda halqlar ko'p, har bir xalqning o'zining tili, madaniyati, urf-odati bilan boshqa xalqlardan ajralib turadi. Zero, xalq o'zligini namoyon qilishda tilning o'rni kattadir. Xorijiy tillarni o'rganishga sabab ham shundadir, chunki nemis, ingliz, fransuz tillari dunyo tillari ichida o'z o'rniga egadir.

Buyuk tilshunos tadqiqotchi R. Oksfordning ta'kidlashicha: “Eng muvaffaqiyatli til o'rganuvchilar odatda o'zlarining bilim darajalariga, ehtiyojlariga, maqsadlariga hamda o'zlarida mavjud bo'lgan manbaalar va vazifalarga mos keluvchi strategiyani tanlay oladilar va ulardan samarali foydalanadilar” [3]. Ya'ni, bu o'rinda o'z-o'zini taftish qilish ham muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlab o'tgan.

Ba'zida, til o'rganuvchi kundalik hayotimizda biror-bir yangi bilimni o'zlashtirayotganida, albatta, ularni yodida saqlab qolish uchun turli xil yo'llardan foydalanadi: masalan, diqqat bilan o'qishga harakat qiladi,

vaqti-vaqti bilan takrorlab turishga urinadi, uni boshqalar bilan muhokama qiladi, kerakli joylarini yon daftariga yozib qo'yadi. Albatta bu uslublarning hammasi ham izchil va tartibli amalga oshirilganda o'zining ijobiy samarasini beradi. Biroq, muammo shundaki, til o'rganuvchilar bu uslublarning aslida ma'lum bir til o'rganish strategiyasining tarkibiy qismi ekanligini anglamasdan bajaradilar. Natijada, yuqoridagi uslubvositalarning samaradorlik darajasi past bo'lishi tabiiy holdir.

Hozir, shu kabi muammolarga yechim topish maqsadida biz anglamasdan bajaradigan, ammo aksariyat xorijiy til o'rganuvchilari ongli ravishda bajarib, o'zlari ko'zlagan maqsadga erishadigan bir nechta strategiyalarni keltirib o'tamiz. Ushbu uslublarni o'qituvchilar talaba hamda o'quvchilarida boshlang'ich ko'nikma sifatida qo'llashlari va quyida sanab o'tiladigan sifatlarni ularda shakllantirishsa, bu, albatta, yaxshi samara beradi. Yevropa tilshunoslari Neyman, Frolih va Tedeskolarning tadqiqot natijalariga ko'ra, ijobiy natijalarga erishadigan xorijiy til o'rganuvchilari quyidagi asosiy til o'rganish strategiyalaridan foydalanishar ekanlar [4,5].

-xorijiy til o'rganuvchilari o'zlarining o'rganish qobiliyatlarini to'liq namoyon qila olishlari uchun munosib sharoitni tanlay oladilar. Bu yo'lda ular ko'rib yaxshi o'rganadilarmi, eshitib yaxshi o'rganadilarmi, amalda bajarib yaxshi o'rganadilarmi, shu kabi shaxsiy karakteristik jihatlari aniqlanib olinadi va shunga yarasha ish tutiladi;

-til o'rganish jarayonida asosiy ishtirokchi aynan o'zlari ekanligini anglay oladilar. Ya'ni, ular "buni faqatgina o'zim bajara olaman" tamoyilida ish tutib, o'zlarining "men" kontseptsiyasini ishlab chiqadilar va har gal qunt bilan harakat qiladilar. Ular tilni ham qonun-qoidalar tizimi, ham asosiy aloqa vositasi sifatida ko'ra oladilar. Bunda ular o'zlari qonun-qoidalar tizimi sifatida o'rgangan grammatik va leksik boyliklarini jonli suhbatlarda va muloqotlarda keng qo'llaydilar;

-bundan tashqari xorijiy til o'rganuvchilari til haqidagi tushunchalarini muntazam kengaytirib boradilar va takrorlashni aslo kanda qilmaydilar. Ya'ni, shu paytgacha egallagan bilimlari bilan cheklanib qolmaydilar, hamda shu sohada sodir bo'layotgan o'zgarishlar va yangiliklardan doimo boxabar bo'lib turadilar;

-eng muhimi, ular o'sha tilda firklashni o'rganadilar. Samarali xorijiy til o'rganuvchilarining o'ziga xos jihati shundaki, ular qaysi tilda fikrlay olsalar, shu tilda suhbat qilishning o'zlari uchun hech qanday qiyinchiligi yo'qligini yaxshi tushunadilar;

-ular til o'rganish jarayonining ta'sirchan tomonlariga murojaat etadilar. Bu yo'lda ular majburan yodlash, maqtov uchun o'qib-o'rganish, dakki eshitmaslik uchun topshiriqlarni xo'jako'rsinga bajarish kabi unumsiz uslublardan voz kechib, "Nima uchun bu tilni o'rganyapman?", "Axir, bu soha mening kelajagim emasmi?!" degan savollarni doimo ko'ndalang qo'yadilar.

Yuqorida aytib o'tilganidek, til o'rganishda o'qituvchi-pedagoglarning ishtiroki katta ahamiyatga egadir. Sababi, ular o'quvchilarning qanday xislatlarga ega ekanliklarini aniqlashda, ularning salohiyatini baholashda katta amaliy yordam beradilar va yo'l-yo'riqlar ko'rsatadilar. Biroq shuni alohida ta'kidlash kerakki, kim til o'rganishga qaror qilgan ekan, u o'zi uchun munosib bo'lgan strategiyani faqatgina o'zi yarata oladi, chunki o'zining zaif tomonlarini hammadan ham o'zi yaxshiroq biladi. Bu vaziyatda o'qituvchi-pedagoglarning eng katta xizmati o'quvchilarda ana shunday shaxsiy kamchiliklarini aniqlashda ko'maklashishdan iboratdir.

Xulosa. Albatta, yuqoridagi qayd etilgan strategiya va uslublar hozirgi kunda mavjud va qo'llanilayotgan usullardan biridir, xolos. Shuning uchun shaxsiy til o'rganish uslubini ishlab chiqish, tartibga solish va, eng muhimi, ularni muntazam rivojlantirib borish har bir til o'rganmoqchi bo'lganlar uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kun-globallashuv davridir. Bu davr insoniyatning zamon bilan hamnafas odimlashini talab etadi. Shu boisdan, turli soha mutaxassisleri o'z ona tilini mukammal bilish bilan bir qatorda, xorijiy tillarni bilishi va muloqot qila olishi maqsadga muvofiq. Chet tilini o'rganish hammamizning, ya'ni boshqa sohada faoliyat yuritayotgan kishilarning ham bosh maqsadi bo'lib qoldi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 19.05.2021 yildagi PQ-5117-son qarori.
2. "Ta'lim va texnologiya" ilmiy-uslubiy maqolalar to'plami, 3-qism (2018-yil, yanvar). Termiz shahri.
3. H. Douglas Brown, Principles of language learning and teaching, fourth edition, 2000. San-Fransischo state university.

4. Rebeca L. Oxford, Relationships between second language learning strategies and language proficiency in the context of learner autonomy and self-regulation, 1990. University of Alabama.
5. N. Naiman, M. Frolich, H. H. Stern and A. Todesco, The good language learners, 1975. Cleveland: multilingual matters. UK